

EESTI KULTUURILEHT

Thomas Piketty

„Capital in the Twenty-First Century“

„Makrameemembraan” („Crocheted membrane”, 2008–2009) visualiseerib, kuidas luua inimese kehatemperatuurile reageerivate bakterite abil rõivaid. Tekstuur tiheneb seal, kus on vaja rohkem soojust.

Sonja Bäumel

Sonja Bäumel on biotehnoloogiast lähtuv disainer, kes elab ja töötab Viinis ning Amsterdamis. Tema looming seob kunsti, moe ja disaini teadusega ehk riided ja keha, ulme ja faktid. Ta on õppinud Viini moe-instituudis, Linzi kunstiülikoolis ja Eindhoveni disainiakadeemias. Bäumeli töid on eksponeeritud New Yorgi antoloogiafilmi arhiivis, „Utrechti manifesti” sotsiaalse disaini biennaalil, Milano rahvusvahelisel mööblimesil *Salone del Mobile*, Liège'i rahvusvahelisel disainibiennaalil ning Viini loodusloomuuseumis. Tema projekt „Tekstuurline mina” („Textured Self”) kuulub Hollandi Tilburgi tekstiilimuuseumi püsikollektsiooni. Bäumeli looming on inspireerinud tegema ka dokumentaalfilme nagu „Biokunst laborist” („BioArt – Kunst aus dem Labor”, ORF/ARTE) ja „Emake Maa. Me oleme planeedid” („Terra Mater: Wir sind Planeten”, ServusTV), millele tegi aktiivset kaastööd. Bäumel esines sel kevadel Eesti kunstiakadeemia arhitektuuriteaduskonna külalislektorite sarjas.

Maagiline muutus

Sonja Bäumel: „Meid kõiki seob meie naha nähtamatu bioloogiline võrgustik.”

VERONIKA VALK

Niinimetatud lävepaku-ajakirja („Thresholds”)¹ 42. numbris viidatakse sulle kui *homo faber*'ile, tootmisvõime või ka -vajadus eristab inimest asjadest, mida toodetakse. Väidetakse, et kasutad loomingus töövahendina omaenda keha, et paremini mõista, kuidas maailmas toimid.

Sonja Bäumel: Nii see on, ma uurin oma keha ja katsetan sellega oma töödes. Pean seda vahendiks, et füüsilisest-bioloogilisest materias infot ammutada, et aru saada, kes ma olen, ja ennekõike, kes meie oleme, et paremini mõista, millest mu keha tegelikult koosneb. Mind huvitab suur pilt ja eriti see, kuidas meie, inimesed, oleme keskkonnaga ühendatud ning seotud tundmatu võrgustikuga. See tegevus võib viia meie ja keskkonna uute suhtlusvõimaluste määratluseni. Mind huvitab ka teaduspõhise teadmise mõju sellele, kuidas oleme seni näinud ja tõlgendanud inimkeha. Mu eesmärk on arendada tänaseid teadmisi ning vaadata tulevikku, et mõista, mil moel bioloogiline keha mõjutab meie praegust ühiskonda ja kultuurikonteksti.²

Kui kasutad baktereid ja seeni sekundaarsel eesmärgil, riiete valmistamiseks, siis allutad sa nad disainerina

Sonja Bäumel

Reio Avaste

inimese kujutlusvõimele. Kui kaugele on sellega võimalik minna? Kuidas treenida meie, disainerite, arhitektide kujutlusvõimet?

Minu film „(mitte)nähtav” („(in)visible”, 2008) kujutab uudset teisest nahakihti, mis sisaldab organisme, nt baktereid ja limaseeni, mis muteeruvad vastavalt keskkonnatingimustele ja kontekstile. Selle töö ja visiooni abil seadsin küsimuse alla selle, mil moel võiks meie suhe keskkonnaga muutuda õhutatuna selle uue nahakihi kohanemisvõimest.

Kujutlesin, mis juhtub siis, kui meie nahk on tulevikus midagi muud kui see, millena seda täna mõistame; mood on tänapäeval tegelikult see, mis „teise naha” määratleb.

Moesüsteem aga põhineb tugevalt teatud mõtteraami diktaadil, meile öeldakse trendiproгноosi vormis ette, mis on hea ja mis mitte. Mina usun vastu-pidi, et see teine nahk võiks olla palju tähendusrikkam ja ehedam, kui selle määraksid inimese bioloogiline identiteet, keskkonnatingimused ja sotsiaalsed vajadused.

Teadusfaktidest ajendatud kultuurilise kujutlusvõime arendamine on oluline, et publik, sh disainerid, arhitektid, teadlased, laiem avalikkus jne, hakkaks sügavamalt juurdlema, ette kujutama ja uurima maailma, mille osa me oleme. Püüan oma tööga teadvustada, et meid kõiki ühendab nähtamatu bioloogiline võrgustik. Tunnetan tungivat vajadust kujutlusvõimel põhineva praktika esiletõstmiseks ja tugevdamiseks: kujutlusvõime aitab meil fakte küsimuse alla seada ning kujutleda, kuhu – nii positiivses kui negatiivses mõttes – meie teadmised võivad meid viia või kuhu peaksid need meid tulevikus juhatama.

Mikromaailma ja inimeste seoste visualiseerimisel saab disainerist

inimkeha ja keskkonna sümbiootilise kooselu käivitaja. Kuidas arendada ühist aineringlust loodusega?

Arvan, et seoste visualiseerimine on üks esimesi põhisamme, et tõsta avalikkuse teadlikkust. Seejärel on vaja lõpuni mõista, kuidas niisugune suhtlus toimib, et õppida seda parimal võimalikul viisil kasutama. Miljonite meie nahal elavate vaevunähtavate olendite hääletu keele tõlkimine on samm uue elusa kohanemisvõimelise süsteemi loomiseks meie kehal. See võib avaldada tugevat mõju sellele, kuidas inimesed omavahel suhtlevad, ning eriti sellele, kuidas toimivad sotsiaalsed süsteemid ja võrgustikud. Selleks, et oleksime võimalised eluslooduse süsteemi integreerima, peame esmalt mikroobe, neid imeväikseid olendeid, nägema enesega võrdseina. Niisugune käitumuslik muutus lubaks meil neilt ja nende kogemusest õppida – on nad ju olemas juba miljardeid aastaid. Mikroorganismid kohanesid radikaalsete muutustega uskumatult edukalt ja olid uute vajaduste osas arenemisvõimelised. Meil oleks sellest palju õppida.

Oma „Metakehade” („Metabodies”) töös kasutad nn hulगतunnetuse (ing k *quorum sensing*) nähtust, rakude omavahelist suhtlust autoinduktorite (AI) abil, nii et nt bakterid muudavad oma käitumist vastavalt keemilistele reaktsioonidele. Kuidas selles suunas edasi liikuda, prakti-ses mõttes?

Oluline on uurida helitut keelt, mida kõneleb meie keha, sest seal peitub suur potentsiaal mõistmaks loodussüsteemide sisesuhtlust ja seda, kuidas me ise

suhtleme keeruka ökosüsteemiga. Olen kindel, et sellest nn vaigest vestlusest ja just mikroorganismide kollektiivsest käitumisest on meil palju õppida. Praegu promoveeritakse hulgatunnetuse, molekulaarse suhtluse uurijaid, kelle eesmärk on rakke kontrolli all hoida, manipuleerida ja isegi tappa. Arvan, et siin peitub palju enam, eriti kui jätame kontrollimõtte kõrvale ja kohtleme mikroobe lugupidavalt kui võrdväärseid partnereid. See on üks mu suuremaid uurimiskirgi: määratleda eluvormide-vahelised sümbiootilised suhtlusvõimalused.

Kes on praegune disainer või arhitekt? Või kes ta on homme? Millisena näed enda rolli?

Arhitekti, disaineri ja kunstniku loov eriala nõuab pidevat arenemist ning ühiskonna vajaduste ja muutustega kohanemist. Loovaks pean seda, kes suudab mõelda konkreetsetes kontekstis ja teha valdkondadevahelist koostööd, et tulla välja senitundmatute lahendustega, ning kelle tegevus on tasakaalus tekkiva teoreetilise teadmisega. Ühiskond peaks väärtustama loovuse rolli kõigil tasandil. See on põhimõtte küsimus: vältida tuleb keskendumist teoreetilisele teadmisele ja tunnustada käelisest tegevusest tulenevat teadmist.

Mulle ei meeldi öelda enda kohta, et olen kunstnik, disainer, moelooja jne. Mul on lihtsalt kirglik huvi selle vastu, mida teen ja uurin oma loomingus. Publik tõlgendab mu projektide tulemit mitmeti, sildistades mu kunstniku ja/või disainerina. Kui loometöö protsess oleks kinni ühes või teises erialas

või kategoorias, siis takistaks see mind vabalt uurimast, ei laseks mul jõuda ootamatute tulemusteni. On ju selge, et inimesed saavad projekte määratleda siis, kui need on teostatud. Arvan, et uurimistööd tuleb alustada oma motivatsioonist ja huvidest lähtuvalt, sest seal peitub suurim potentsiaal.

Mis on kangas, kas kude, tekstuur?

See on huvitav teema, sest see on miski, mis seob palju väikseid elemente kokku. Need ühendused võivad võtta täiesti uusi vorme, mida iseloomustavad uued omadused – justkui maagiline muutus. Kangas, mida kujutlen ja mille nimel aktiivset uurimistööd teen, ei ole määratletud ja stabiilne, vaid koosneb eluslooduse võrgustikust, mis teiseneb ja kasvab, samal ajal paindlikult kohanedes.

Mida mõistad „käitumise” all?

Suhtlust, mis on kõigile seotud asjaosalistele kasulik.

Kus saab lähiajal sinu loomingut näha?

Näiteks Austrias Linzis „Ars Electronica” festivali nn tekkeprojekti näitusel („Project Genesis”), Riias Alma galeriis, Taiwanil Taipei MoCA nüüdiskunsti muuseumis. Loodetavasti mu tööd ja käegakatsutavad visioonid jätkavad ringreisi, et leida järjest uut publikut ja edendada teistsugust vaatenurka sellele, kes me inimestena oleme ja millised on meie roll ja suhted ökosüsteemis, mille osa oleme.

1 Vt <http://thresholdsjournal.com>.

2 Vt ka www.sonjabaeumel.at.

Pealelend

annavad ülevaate viimase aja trendidest, tekitades kindlasti vägeva sünergia. Näituse kõrval saab Helioses tunda seda head vanade ja amortiseerunud ruumide elluäratamise võlu, mis on aastaid „Disainiöö” kontseptsiooniga kaasas käinud.

Millised probleemid sind ennast disainis huvitavad?

Kuna kasutan oma töös materjalina peamiselt nahka, siis olen viimasel kahel aastal enam tegelenud sellega, kuidas vanu käsitöövõtteid, mis on nahatööle nii iseloomulikud, disainimaailma üle tuua ning tänapäevases tootmises kohandada. Erialase tausta ja väljaõppe tõttu püüan oma loominguga leida kohta autoridisaini ja masstootmise vahel. Küsimus on, kuidas olla optimeeritud, efektiivne ning kasumlik, klassika igas hetkes ja uuenduslik, unustamata isiklikku tunnetust.

KARIN PAULUS

Alan Proosa

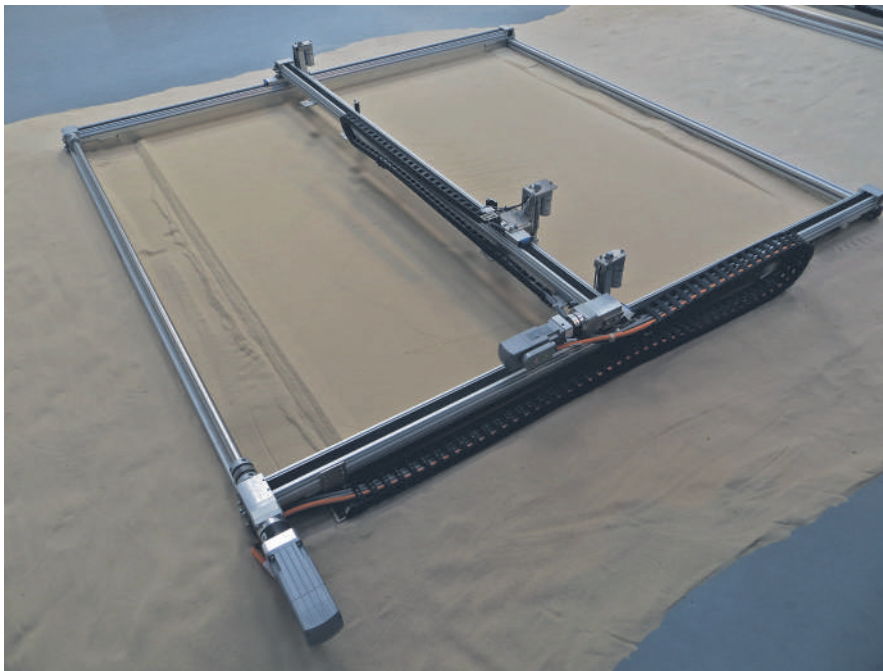
Stella Soomlais,
disainer ja „Disainiöö” festivali korraldaja

Millised on tänavuse „Disainiöö” tipphetked?

Näiteks Eesti disainiauhinnad ja nominentide näitus. Tunnustatakse professionaale ja külastaja saab hea ülevaate sellest, mis on Eesti disainis viimase kahe aasta jooksul toimunud. Võistlus annab hea põhjuse korraaks aeg maha võtta ja hetkeseisu analüüsida, tunnustada parimaid ja arutleda, kuhu võiks Eesti disain edasi püüelda.

Ma ise ootan ka Heliose kinos toimuma hakkavat. Ühise pealkirja alla „Heliodesign” on koondatud palju väikesi rahvusvahelisi näitusi, mis

Veneetsia päevik X

Veneetsia arhitektuuribiennaali Iisraeli paviljon, kuraatorid Ori Scialom, Roy Brand, Keren Yeala Golan ja Edith Kofsky. Liivaprinter joonistab linnaplaane.

Kirke Päss

Kuigi näib, et tulevik prinditakse 3Ds, on Iisrael kasutanud Veneetsia arhitektuuribiennaalil kahemõõtmeliselt joonistavaid liivaprintereid. Sel korral pole keskendunud eesolevale, vaid on tehtud tagasivaade viimasele sajale aastale linnakeskkonna arengus ja arhitektuuris.

Iisraeli paviljonis „Linnlinn” („Urburb”) on käsitletud riigi modernistlikku arengut, ülevalt alla planeerimist. 1951. aastal koostatud Sharoni üldplaneeringuga taheti vaid ühe kümnendiga ellu viia pikaajalist protsessi: korraga loodi 400 väikelinna, mis paiknevad riigi territooriumil lihtsa süsteemse võrgustikuna.¹ Eesmärk oli tekitada paari suure linna asemele palju väiksemaid ja elitaarsemaid elamispiirkondi, mis suhestuvad ka loodusega. Tulemuseks on aga tekkinud *urburb*: see neologism viitab maastikule, mis ei ole ei linnaline ega looduslik, juhuslikult paigutatud hooned/hoonerühmad ilma siduva keskkonnata.

Iisraeli linnad on kui mosaiigid. Seal esineb nii XX sajandi alguse aedlinna, talupidamisi, sotsiaalelamuid kui ka viimase paarikümne aasta jooksul rajatud kõrghooneid. Eri piirkonnad on taas suurepärase näide ülevalt alla planeerimisest: pealtvaates moodustavad hoonerühmad lillemotiive ja geomeetrilisi mustreid, millel pole inimestele mingit väärtust. Piirkondi uuendatakse pidevalt vastavalt põhimõtete ja inimeste vajaduste muutustele.

Ümberplaneerimist, hoonete evolutsiooni, mustreid, lammutust ja taasehitust näitavad ka neli näituseruumi paigutatud liivaprinterit, millest igaüks käsitleb eri mõõtkava: riik, linn, piirkond, hoone. Üks masinatest skitseerib liiva sisse Jeruusalemma, Holoni, Hadera ja Yahudi planeerimisstrateegiaid.² Pildi valmides pühitakse lõuend maas jälle puhtaks,

Netanya rannajoon.

dezeen.com

et alustada uut – *tabula rasa*’lt. Näituse vorm sümboliseerib Iisraeli lähenemist modernismile ja võimude suhtumist linnaloomesse. Soovi korral võib vajaliku ruumi olemasoleva arhitektuuri arvelt tekitada ning vana uuega asendada. See on ka üks modernismi omadusi: mehaaniline ja automatiseeritud tootmine, on korduv ja universaalne ega arvesta lokaalse eripära. Iisraelis iseloomustab see peaaegu 80% elamuehitusest. Teiselt poolt on liivaprinteritel tugev seos kohaliku kõrbekeskkonnaga, millega on ülalt alla planeerimisel vähe arvestatud.

Iisraeli paviljoni kuraatorid Ori Scialom, dr Roy Brand, Keren Yeala Golan ja Edith Kofsky on leidnud kõneka väljundi, mõtestamaks XXI sajandi tehnoloogia kaudu XX sajandi arhitektuuri – aeg kirjutab liiva sisse uued jooned, kuid mis on see, mis jääb ja millest õpitakse?

ANNIKA AASMAA, KIRKE PÄSS

1 Arie Sharon oli Iisraeli viljakamaid ja tuntumaid XX sajandi arhitekte, kes koostas noore Iisraeli riigi esimese üldplaneeringu.

2 Sõna „liiv” tähendab heebrea keeles ka „ilmalik”.